

8.30 – rozpoczęcie rejestracji Uczestników

9.00 – otwarcie konferencji

9.15 – „Łacina w kulturze dawnego Gdańska” – wykład mistrzowski prof. dr. hab. Edmunda Kotarskiego

10.00 – “Antyk w sztuce Gdańska – próba syntezy fenomenu kultury mieszczan” – wykład mistrzowski dr hab. Marcina Kalecińskiego, prof. UG

10.45 – otwarcie wystawy i prezentacja katalogu

11.05 – 11.20 – przerwa na kawę

SESJA I

11.20 – lic. Kamila Glazer (Gdańsk)

“Gdańska recepcja motywu *virii illustres* w sztuce nowożytnej”

Określenie *virii illustres* sięga swoimi korzeniami czasów antycznych, kiedy z upodobaniem tworzono listy, biografie i zestawienia najbardziej bohaterskich, cnotliwych i zasłużonych jednostek. Postacie z kart dzieł Plutarcha czy Waleriusza Maksymusa nie straciły na aktualności przez kolejne wieki – przetrwały średniowiecze pod postacią Dziewięciu Dobrych Bohaterów i z triumfem powróciły w epoce renesansu. Literatura i sztuka nowożytna chętnie posługiwały się “sławnymi mężami”, widząc w nich idealne narzędzie moralistyki i dydaktyki. Szczególnie często pojawiali się w traktatach dotyczących polityki lub etyki oraz jako dekoracje budynków municypalnych; nieśli ze sobą złożone treści programowe, odnoszące się do etyki władzy lub zachowań obywatelskich. Z dydaktycznego potencjału motywu sławnych mężów skorzystał także Gdańsk – antycznych bohaterów można znaleźć np. we wnętrzach ratusza głównomiejskiego, na fasadach kamienic oraz w pracach Bartłomieja Keckermanna.

11.40 – mgr Magdalena Mielnik (Wrocław-Gdańsk)

„Recepcja satyry antycznej oraz bajek Ezopa w sztuce gdańskiej końca XVI i w XVII wieku”

Propagowanie cnót obywatelskich w literaturze i sztukach plastycznych antyku odbywało się nie tylko poprzez opisywanie wzniosłych czynów herosów. Literatura satyryczna oraz bajki również wskazywały pożądane wzorce postaw i zachowań poprzez negację lub ośmieszenie tych złych. W XVI wieku utwory satyryczne (np. Lukiana z Samosat) i bajki Ezopa zostały odkryte na nowo i cieszyły się ogromną popularnością. Nawiązywał do nich w szczególności Erazm z Rotterdamu, na przykład w opartym na zasadzie inwersji utworze „Pochwała Głupoty”. Recepcję tego gatunku literackiego w sztukach plastycznych zauważyła jako pierwsza Margaret Sullivan, analizując sceny targowe w twórczości Pietera Aertsena. W sztuce gdańskiej również można zaobserwować wpływ satyry antycznej, szczególnie w rysunkach Antona Möllera. Z kolei bajki Ezopa były częstym motywem w twórczości Daniela Schultza mł. Celem wystąpienia będzie przedstawienie oraz analiza dzieł sztuki gdańskiej z końca XVI i XVII wieku, nawiązujących do antycznej sztuki „niskiej”.

12.00 – dr Anna Maria Lepacka (Toruń)

“*Per far medaglie di gesso* - Giovanni Bernardino Bonifacio i sztuka portretu *all'antica*”

W jednej z książek pochodzących z gdańskiego księgozbioru Bonifacia zachowała się odręczna notatka uczonego Włocha, będąca swoistym przepisem na wykonanie medalu z portretem. Zapis ten wymownie świadczy o zainteresowaniu humanisty technicznym aspektem utrwalania podobizn "uomini illustri", popularnego w antyku i żywiołowo wskrzeszanego w epoce renesansu. Jakkolwiek trudno mówić o poglądach Bonifacia na sztukę starożytną i XVI-wieczne tendencje artystyczne, wydaje się, że idea medalierskiego portretu była mu szczególnie bliska. Proponuję przyjrzeć się tej kwestii przez pryzmat medalu z wizerunkiem markiza d'Oria znajdującego się w zbiorach British Museum oraz dotychczasowych ustaleń badaczy, m.in. wybitnego biografą Bonifacia, Manfreda Weltiego.

12.20 – lic. Katarzyna Gorzycka (Gdańsk)

“Motywy antyczne w dekoracji ratusza w Elblągu”

W latach 1550-1556 rada miasta zdecydowała o przebudowie ratusza starego miasta w Elblągu. Nowy budynek ratusza miał odpowiadać nowoczesnemu, szybko rozwijającemu się miastu. Do jego dekoracji wykorzystano nowożytny wzory ornamentalne, które zaczerpnięto ze wzorników niderlandzkich. Dzięki wielu zachowanym do naszych czasów archiwaliów możemy zrekonstruować wyposażenie ratusza, jak i wygląd jego fasady. Ze źródeł dowiadujemy się, że przy tworzeniu programu artystycznego ratusza wykorzystano liczne motywy antyczne. W swoim referacie chciałabym przedstawić program artystyczny elbląskiego ratusza oraz podjąć próbę odczytania treści, jakie rada chciała przekazać poprzez dobór mitów.

12.40 – mgr Olga Drożdziejka (Toruń)

“Bartholomäus Miltwitz i *Bachanalia puttów*”

Malarstwo gdańskie ciągle pozostaje obszarem z wieloma „białymi plamami”. Poza nielicznymi wyjątkami brakuje zarówno monografii poszczególnych artystów, jak i opracowań kompleksowych. Rozpoznanie zjawiska recepcji antyku w malarstwie nowożytnego Gdańsk jest jednym z zagadnień, które wiąże się z szeregiem interesujących problemów badawczych. Tematy o antycznych konotacjach i proveniencji wydają się być dość popularne w dziełach malarskich, uznawanych za należące do zbioru „malarstwa gdańskiego”, czy to z uwagi na pochodzenie i miejsce działalności twórcy, czy miejsce przeznaczenia. Program ikonograficzny gdańskich obrazów przedstawiających tematy związane z antykiem, jak choćby tych przeznaczonych do Dworu Artusa, przeanalizował i ukazał w szerokim kontekście Marcin Kaleciński. Oprócz tych dość powszechnie znanych dzieł, motywy antyczne odnaleźć

możemy także i u innych gdańskich artystów w dziełach mniej znanych i nieznacznie jedynie obecnych w literaturze przedmiotu. Jednym z nich jest wspomniany w tytule obraz Bartholomäusa Miltwitsa, który niespełna dwie dekady temu pojawił się na rynku antykwarycznym.

Znajdujące się od końca 1997 roku w Państwowych Zbiorach Sztuki na Wawelu dzieło, sygnowane przez wspomnianego artystę, nie ma zbyt bogatej bibliografii. Zajmował się nim, jak dotąd, jedynie Jacek Tylicki, wzmiankując je w kilku publikacjach i przede wszystkim łącząc obraz z nazwiskiem Bartholomäusa Miltwitsa.

Wymiary namalowanego olejno na desce dębowej dzieła nie są imponujące – ma zaledwie nieco ponad 16 cm wysokości i około 87 cm długości. Pierwotne przeznaczenie malowidła stworzonego w dość osobliwym formacie nie jest znane (prawdopodobnie jest to wieko instrumentu). Wyjątkowa, na tle znanej twórczości gdańskiej, jest tematyka niewielkiego obrazu. Przedstawia on zakomponowane horyzontalnie, bawiące się na łonie przyrody, tańczące i muzykujące nagie putta.

Temat określany zbiorczo jako bachanalia ma długą tradycję przedstawieniową. Jako przedchrześcijańska forma kultu poświęconego Bachusowi, bachanalia oznaczają święto ku czci tego boga. Na kształt ceremonii złożyły się zarówno wcześniejsze greckie misteria dionizyjskie, jak i tradycje wschodnie. Wraz z odkryciem antyku w czasach nowożytnych przedstawienia bachanaliów pojawiły się w sztuce. Ukazywane w rozmaitych wariantach, stały się bardzo popularnym wątkiem ikonograficznym. Celem wystąpienia jest przeanalizowanie ikonografii omawianego przedstawienia, wskazanie możliwych źródeł i inspiracji dla podjęcia tego tematu oraz osadzenie dzieła w szerszym kontekście obejmującym zarówno tradycję ukazywania bachanaliów, jak i współczesne dziełu widzenie i rozumienie wyobrażanych w nim treści.

13.00 – 13.20 – dyskusja

13.20 – 15.00 – przerwa obiadowa

SESJA II

15.00 – dr hab. Marcin Kaleciński, prof. UG (Gdańsk)

“Proteusz gdański” - komunikat

Komunikat dotyczyć będzie unikatowego przedstawienia Proteusza na fryzie z bóstwami planetarnymi w Sali Czerwonej Ratusza Głównomiejskiego w Gdańsku. Ukazana zostanie nowożytna ikonografia tematu, jej antyczne źródła literackie i nowożytne konteksty znaczeniowe, a nade wszystko - specyficzne aspekty gdańskiego Proteusza.

15.20 – mgr Krystyna Jackowska (Gdańsk)

“Antyczne wyobrażenia i motywy w *Iconographia Heveliana*”

Heweliusz po powrocie z zagranicy do Gdańska w 1635 roku zastał miasto już w pełni ukształtowanym intelektualnie i artystycznie środowiskiem. Miało ono w przeważającej mierze charakter luterański (po wcześniejszej dominacji kalwinów we władzach miasta). W sztuce dominowały formy niderlandyzujące o mieszczańskim, północnym rodowodzie. Gdziekolwiek pojawiały się tendencje do splendoru, a jednocześnie rosło przekonanie o roli wiedzy dla pomyślnego rozwoju miasta. Gdańsk w tym względzie nie odstawał od innych metropolii północnej Europy. Zadaniem referatu będzie identyfikacja antycznych inspiracji w działalności uczonego-artysty i ich funkcje. Przedmiotem ustaleń będą także źródła owych inspiracji oraz znaczenie w działalności naukowej i artystycznej astronoma. Przegląd ikonograficznych obrazów jego własnych dzieł, bądź dzieł powstałych z jego inspiracji, wskazuje, że Heweliusz świadomie posługiwał się „antycznym kodem”. Jako historyk nauki, nie poprzestawał tylko na słownym opisanu dziejów badań nauki astronomii i pomocnych jej nauk matematycznych, lecz starał się owe historyczne postaci unaocznic wizualnie. Dla wyrażenia moralistycznej funkcji nauki w kartach przedtytułowych posłużył się motywami występującymi od czasów antycznych jako symbole cnoty. W formowaniu wyobrażeń na firmamencie niebieskim pozostał wierny antycznym wyobrażeniom Greków i Rzymian i ich zoo- i antropomorficznym przedstawieniom. Jeden wyjątek uczynił, wynosząc tarczę - godło rodowe Sobieskiego - na nieboskłon*.

15.40 – dr hab. Kazimierz Puchowski, prof. UG (Gdańsk)

“Świat antyczny w edukacji elit nowożytnych”

Zmieniający się w epoce nowożytnej stosunek do dziedzictwa antycznego znajdował swój wyraz również w teorii i praktyce edukacyjnej. Spuścizna starożytnych stanowiła bowiem trwały i znaczący element w kształceniu elit urodzenia, majątku i władzy ówczesnych państw. Sposób i zakres wykorzystywania dziedzictwa starożytnych zależały od typu szkoły. Rolę antyku odmiennie traktowały gimnazja protestanckie i kolegia, jezuickie czy pijarskie, oraz akademie. Inaczej postrzegano ją również w edukacji domowej lub dworskiej. Większość placówek oświatowych od renesansu po oświecenie stanowiła ostoję wychowania humanistycznego, umacniała wśród elit świadomość związków z antycznym dziedzictwem. Prezentacja obecności i roli antycznego dziedzictwa kulturowego w historiografii nie jest wolna od błędów i uproszczeń, ocen sformułowanych bez dostatecznego uzasadnienia, co w konsekwencji zniekształca dzieje kultury umysłowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Dotychczasowa historiografia na temat miejsca i roli antyku w szkołach epoki nowożytnej wymaga pilnego wprowadzenia szeregu korekt, sprostowań, uzupełnień; uwzględnienia najnowszych wyników badań. Wieloaspektowa interpretacja zjawisk obecności antyku w szkołach staje się koniecznością. Łacina i greka długo uznawane były za fundament programu gimnazjów, kolegiów i akademii, a dyplom z łaciny był niezbędny w przyszłej karierze publicznej. Pielęgnowanie tych dyscyplin podkreślało wartość klasycznej tradycji, jednak przedstawianej w ramach, które ustanawiały normy narzucane każdemu przez chrześcijaństwo od wczesnego dzieciństwa. Te ramy, pomijane często przez historyków, wydają się bardzo ważne. Autor referatu pragnie ukazać stosunek nauczycieli do dorobku starożytnych twórców; wyjaśnić, w jakim stopniu był on źródłem ułatwiającym zrozumienie odmienności minionego i fascynującego świata antycznej kultury i cywilizacji, a w jakim stawał się on głównie przykładem

właściwego stylu, potwierdzeniem własnych dążeń, przekonań wyznaniowych i społeczno-politycznych.

W świetle dotychczasowych dociekań można stwierdzić, że szkoły nowożytne selektywnie adaptowały cenione dziedzictwo antyku. Podejście takie było trwałą cechą szkoły humanistycznej, która sytuowała kulturę Prus Królewskich i całej Rzeczypospolitej w przestrzeni europejskiej, wiążąc ją trwale z tradycją antyczną. Szkoły, dwory i kamienice patrycjuszy była miejscem, gdzie ta właśnie tradycja konfrontowała się z nowymi tendencjami kulturowymi. Tworzyły ośrodki, w których dojrzewało integrujące europejską kulturę przekonanie o ponadczasowej i wspólnej wartości dziedzictwa starożytnych. Proces upowszechniania kultury humanistycznej, integrując mieszkańców Rzeczypospolitej, pozwala dostrzegać wyraźnie swoistą jedność elit europejskich, łacińskojęzyczną wspólnotę elit katolickich i różnowierczych naszego kontynentu.

16.00 – dr hab. Bartosz Awianowicz (Toruń)

“Od nauczyciela wymowy do siedemnastowiecznego krytyka literatury w *Orator atque rhetorista* Johanna Mochingera”

W roku 1641 w gdańskiej oficynie Andrzeja Hünefeldta ukazał się podręcznik retora Gimnazjum Akademickiego, Johanna Mochingera pt. *Orator atque rhetorista*, w którym autor rozwijając klasyczne rzymskie rozróżnienia na mówcę praktyka (*orator*) i nauczyciela wymowy (*rhetor*), obecne m.in. w *De oratore* Cyserona (I 52; I 84; II 10) i powszechne w *Institutio oratoria* Kwintyliana, dzieli swój wywód na zalecenia dla przyszłego oratora oraz dla teoretyka wymowy, będącego wręcz *sui generis* krytykiem literackim (*rhetorista*), który „recte audit, qui vel dicendi docet artificium, et exercitationum viam commonstrat, vel rogatus etiam orationum dictionisque elaborationis formulas aliis praescribit”(s. 5). Celem referatu jest przedstawienie źródeł i inspiracji Mochingera, które doprowadziły go do stworzenia - jak się wydaje - nowego terminu *rhetorista* i zdefiniowania zakresu jego kompetencji. Na teorię Mochingera wywarła wpływ nie tylko lektura tekstów antycznych oraz traktatów i podręczników uczonych protestanckich, lecz również francuskich jezuitów: *De eloquentia sacra et humana* Nicolasa Caussina (Paryż 1617) i *Theatrum veterum rhetorum, oratorum et declamatorum* Luisa de Cressoles (Paryż 1620), co jest znamienne dla otwartości postawy badawczej gdańskich uczonych XVII w., począwszy od Keckermanna. O wartości *Orator atque rhetorista* świadczą jednak nie tylko źródła, z których wyrósł, lecz również oryginalność jego autora.

16.20 – mgr Katarzyna Bożeńska (Warszawa)

“O teorii podróżowania w Gdańsku w połowie XVII wieku: *De peregrinatione* Aarona Aleksandra Olizarowskiego w siatce odniesień, tradycji i konwencji”

Rozwijająca się od lat siedemdziesiątych XVI wieku w środowisku akademickim Szwajcarii i Niemiec metodycznie opracowana sztuka podróżowania (*ars apodemica*) - zbiór rad i

wskazówek, jak podróżować w czasach, gdy podróż poznawcza stała się swego rodzaju normą kulturową w procesie edukacji określonych grup społecznych - w kolejnym stuleciu coraz większą popularnością cieszyła się już w różnych kręgach w całej Europie. Zwycięska wśród innych synonimicznych określeń wędrowki, *peregrinatio* definiowana była wówczas - z jednej strony - w obszernych traktatach, komentarzach do dzieł literackich, listach i instrukcjach, pisanych przez pedagogów, filozofów, lekarzy, profesorów i preceptorów studentów pobierających nauki za granicą; z drugiej strony *orationes* o pożytkach płynących z peregrynacji wygłaszali publicznie, już na zakończenie nauki, sami studenci. W szerszy europejski trend tworzenia metodologii aktywności podróżniczej wpisują się niewątpliwie refleksje teoretyczne *De peregrinatione*, zawarte w *De politica hominum societate libri tres* Aarona Aleksandra Olizarowskiego, profesora Akademii Wileńskiej. Dzieło to, które wydał w Gdańsku w 1651 roku Jerzy Föster, nadworny księgarz królewski, opatrzone zostało (karta tytułowa) pięknym miedziorytem, przedstawiającym widok Długiego Targu.

Ars apodemica, jako przedmiot badań, to nie tyle może analiza samej podróży, będącej realnym doświadczeniem drogi, co raczej - wizji kulturowej podróżowania, odbijającej prądy filozoficzne i koncepcje edukacyjne swoich czasów. Jednocześnie, przyjęty w literaturze apodemicznej schemat ujmowania refleksji, w którym kluczową rolę odgrywały zaczerpnięte głównie z literatury klasycznej argumenty „za” i „przeciw” podróżom, zakładał - by posłużyć się sformułowaniem prof. Juliusza Domańskiego - wartościującą postawę użytkowniczą wobec dziedzictwa kulturowego antyku, pozwalającą, poprzez mechanizmy imitacji i emulacji, uczestniczyć w wielopoziomym dialogu z tradycją.

16.40 – dr Agnieszka Witczak (Gdańsk)

“Antyk w utworach Johanna Petera Titiusa na wjazdy królów polskich do Gdańska”

Przedmiotem komunikatu będą utwory Johanna Petera Titiusa, nie tylko profesora języka greckiego oraz języków orientalnych (1652-1653) w Gdańskim Gimnazjum Akademickim, lecz przede wszystkim profesora wymowy i poezji (od 1653), autora rozlicznych mów i utworów poetyckich okolicznościowych, pisanych na zamówienie Rady Miejskiej. Tym razem sięgam po poezje układane z okazji wizyt królewskich w Gdańsku. Jednym z tych utworów jest: *Applausus, quo Serenissimum, Potentissimumque Principem ac Dominum D[ominum] Ioannem Casimirum, Poloniae et Sueciae Regem, Magnum Ducem Lithuaniae, Russiae, Prussiae etc., etc., etc., Heroem Invictissimum, Dominum Clementissimum Gedanum ingressum*, upamiętniający intradę z dnia 15 listopada 1656 roku. Kolejnymi wersami uświetnił wjazd królewskiej małżonki: *Serenissimae Potentissimaeque Principis ac Dominae Dominae Mariae Casimirae, D[ei] g[ratia] Reginae Poloniarum, Magnae Ducis Lithuaniae, Russiae, Prussiae etc., etc., etc., auspiciatissimus in urbem Gedanensem ingressus*, opiewający wjazd w dniu 20 sierpnia 1676 roku. Ostatnim z przywoływanych utworów jest: *Serenissimi Potentissimique Principis ac Domini Domini Ioannis III, D[ei] g[ratia] Regis Poloniarum, Magni Ducis Lithuaniae, Russiae, Prussiae etc., etc., etc., in regiam civitatem Gedanensem ingressus*, opowiadający o uroczystym powitaniu i wprowadzeniu do miasta króla w dniu 1 sierpnia 1677 roku.

Zgodnie z tematem wystąpienia w trakcie analizy utworów szczególna uwaga skierowana będzie na znane z antyku motywy literackie oraz postacie mitologiczne.

17.00 – dyskusja

17.15 – przerwa na kawę

SESJA III

17.35 – dr Izabela Bogumił (Gdańsk)

“Epitalamia gdańskie z II poł. XVI wieku wobec antycznych wzorców gatunkowych”

Przedmiotem wystąpienia będą łacińskie epitalamia z II połowy XVI wieku, powstające w Gdańsku lub układane przez autorów związanych z Miastem, przeważnie profesorów Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego (jak Henryk Moller, Achacy Cureus, Michał Retell, Klemens Friccius). Zostaną tu przedstawione – oczywiście w ujęciu syntetycznym – takie problemy, jak adresaci lokalnej poezji weselnej, jej odmiany gatunkowe i przede wszystkim stosunek do antycznych wzorów. Referat w swym założeniu będzie pokazywał, iż gdańszczanom czerpiącym obficie ze starożytnej tradycji epitalamijnej udało się stworzyć nową odmianę wierszy na zaślubiny – protestanckie epitalamium religijne.

17.55 – dr Piotr Kociumbas (Warszawa)

“Gimnazjalnego kantora rebusy muzyczne jako przejaw nowożytnego eksperymentu z antycznym epitalamium”

Michael Conovius - kantor działający przy gimnazjalnym kościele Świętej Trójcy w Gdańsku w drugiej połowie XVII wieku - jest autorem pięciu utworów weselnych z elementami kryptografii muzycznej, dedykowanych prominentnym mieszkańcom grodu nad Motławą. Owe powstałe w latach 1654–1665 przejawy twórczości okolicznościowej, będące wyrazem szacunku, pamięci i przyjaźni autora względem adresatów, zostały pomyślane jako łamigłówki zawierające życzenia i zapewniające rozrywkę weselnym gościom i świeżo upieczonym małżonkom. Notacja muzyczna, którą zastępują wybrane sylaby nowołacińskiego epitalamium, tworzy strofę niemieckojęzycznej pieśni kościelnej, na melodię której w czterech przypadkach mógł być śpiewany załączony wiersz okolicznościowy w języku niemieckim. Niniejszy referat, wzbogacony o ilustracje muzyczne, ma na celu szczegółową prezentację dwóch przykładów tej osobliwej twórczości epitalamijnej, a poprzez to zwrócenie uwagi na fakt, iż starożytne wzorce kulturowe, tak bardzo obecne w nowożytnym Gdańsku, przeżywały swoją drugą młodość choćby za sprawą eksperymentatorskich zabiegów gimnazjalnego kantora.

18.15 – dr Maria Otto (Gdańsk)

„Placotomusa pomysły na obecność języka łacińskiego w gdańskim nauczaniu”

Johannes Placotomus (1514-1577), lekarz, aptekarz i nauczyciel kilka ze swoich prac poświęcił zagadnieniom związanym z nauczaniem w szkole humanistycznej. Wśród tego typu piśmiennictwa warto wskazać *Schola sive Latinae scholae constitutio* z 1566 r., *Oratio de ratione discendi ac praecipue medicinam* z 1551 r. czy też, pośrednio związaną z tematem, obronę języka łacińskiego - *Quaestiones de Germanicis fabulorum* z 1564 r. Kategorycznie broniąc swych poglądów, często wkiął się w ostre konflikty z oponentami, między innymi Izajaszem Meniusem - rektorem gimnazjum w Elblągu.

18.35 – dr Jacek Pokrzywnicki (Gdańsk)

“*Antiquitates Romanae* na osiemnastowiecznych lekcjach retoryki i poezji w *Athenaeum* gdańskim”

Gdańskie *Catalogi lectionum*, wydawane corocznie przez drukarnię Rady i Gimnazjum Akademickiego, są - jak wiadomo - cennym źródłem do poznania programów lekcyjnych w ostatnich, akademickich klasach tej szkoły - sekundzie i prymie. W osiemnastym wieku dokumentują również pewnego rodzaju skostnienie programowe gdańskiego *Athenaeum*. W ogólnym zarysie pozostawał on bowiem niezmienny przez ponad dwa stulecia istnienia tej placówki. W klasach akademickich język Cyncerona kultywowano zwłaszcza na zajęciach określanych jako “Retoryka i poezja”. W rzeczywistości obydwaj członki tej nazwy kryją w sobie różne rodzaje pedagogicznych działań: czytanie i komentowanie autorów starożytnych, tłumaczenie tekstów na język łaciński i odwrotnie; następnie - wykłady z literatury, w tym z podstaw teorii literatury i poetyki (razem lub oddzielnie); wreszcie - wiedzę o kulturze i obyczajowości starożytnych Rzymian.

Właśnie temu ostatniemu rodzajowi zajęć będzie poświęcone moje wystąpienie: wykładom o kulturze starożytnych Rzymian, tzw. *antiquitates Romanae*. W gdańskich sylabusach lekcyjnych z XVIII stulecia mowa w tym kontekście o podręczniku wielokrotnie drukowanym i w stuleciu osiemnastym, i w dziewiętnastym. To *Rituum, qui olim apud Romanos obtinuerunt succincta explicatio* Willema Hendrika Nieupoorta (1674 - 1730). Autorów, którzy przyczynili się do sukcesu *Rituum...* w gimnazjach akademickich Europy niemieckojęzycznego obszaru językowego, było zresztą kilku. Na postaciach stojących za tą popularną książką, a zwłaszcza na treściach w niej zawartych mam zamiar skupić się podczas wystąpienia.

18.55 – dyskusja i zamknięcie konferencji

19.25 – oprowadzanie po wystawie